

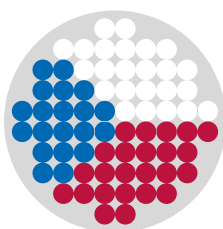
INSTITUT PRO DEMOKRACII A EKONOMICKOU ANALÝZU

projekt Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i.

INSTITUT FOR DEMOCRACY AND ECONOMIC ANALYSIS

A Project of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences

IDEA PRO VOLBY 2017

Příjmy seniorů: práce, nástupní důchody a jejich valorizace

Červen 2017

Jiří Šatava

Absolvoval magisterské studium na Vysoké škole ekonomické v Praze a na CERGE-EI. V současnosti dokončuje doktorské studium ekonomie na akademickém pracovišti CERGE-EI. Specializuje se na důchodový systém, daňovou politiku a genderové otázky. Je autorem několika studií IDEA, přizvaným expertem Komise pro důchodovou reformu, expertem Ministerstva práce a sociálních věcí pro rodinnou politiku, členem Rodinné komise Ministerstva práce a sociálních věcí.

He completed a master's degree at the University of Economics in Prague and at CERGE-EI. Currently he is completing doctoral studies in economics at the academic workplace CERGE-EI. In his research he focuses on the pension, tax policy, and gender issues. He is an author of several IDEA studies. He is an external expert of the Commission for pension reform, expert of the Ministry of Labour and Social Affairs for Family Policy and a member of the Commission for Family of the Ministry of Labour and Social Affairs.

Filip Pertold

Výzkumný pracovník a koordinátor v think tanku IDEA při CERGE-EI. V roce 2013 získal ocenění Neuron Impulse Prize. Působil též jako výzkumník na Aarhus University v Dánsku, ve Světové bance a na University of Illinois. Ve svém výzkumu se věnuje zejména vzdělávání, aplikované mikroekonomii, veřejné ekonomice, trhu práce, školství a zdraví.

A researcher and coordinator of IDEA think tank and at CERGE-EI. He was awarded Neuron Impulse Prize in 2013. He was also affiliated with Aarhus University in Denmark, World Bank and University of Illinois. Fields of Interest: Applied Microeconometrics, Public Economics, Education, Labour and Health Economics.

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorky, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK v Praze (CERGE).

Warning: This study represents only the views of the author and not the official position of the Charles University in Prague, Center for Economic Research and Graduate Education as well as the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, v. v. i.

IDEA PRO VOLBY 2017

Příjmy seniorů: práce, nástupní důchody a jejich valorizace

Studie 9 / 2017

© Filip Pertold, Jiří Šatava

Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2017

ISBN 978-80-7344-415-0 (Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.)

Shrnutí klíčových skutečností

- Pravidelné příjmy u lidí v důchodovém věku tvoří téměř výlučně státní starobní důchod z I. pilíře důchodového systému. Většina důchodců nemá pracovní příjmy a jejich dobrovolné úspory ve III. pilíři jsou malé a většinou vybírané jednorázově při odchodu do důchodu.
- Důchodový systém nedostatečně zohledňuje práci v důchodovém věku. Pokud senior při ročním přesluhování nepobírá důchod, jeho budoucí měsíční důchod se zvýší přibližně o 7,6 %. Při přesluhování obětovaný důchod a odvedená pojistná a daně se seniorovi s průměrnou mzdou vrátí až za 28 let, čehož se průměrný přesluhující muž nedožije.
- Pro stát, seniory i společnost je výhodné, pokud senioři pracují i po dosažení důchodového věku. Seniorům se díky výdělečné činnosti zvýší životní úroveň. Stát od pracujících seniorů vybírá vyšší daně a pojistné a vydá méně na sociální dávky. Společnost zároveň s odchodem seniorů z trhu práce přichází o jejich cenné pracovní zkušenosti a lidský kapitál, jejichž využití je zásadní pro dlouhodobý ekonomický růst.
- Po dosažení důchodového věku pracuje pouze 13 % českých důchodců, oproti více jak 30 procentům v zemích s nejvyšším zapojením důchodců na trhu práce. Drtivá většina Čechů odchází z práce do důchodu při dosažení důchodového věku pouze proto, že získali nárok na starobní důchod. Naopak zdravotní omezení a ztráta zaměstnání jsou pro načasování odchodu do důchodu a nepracování v době pobírání důchodu v ČR málo podstatné.
- Starobní důchody, dominantní příjem u většiny starobních důchodců, přitom nahrazují předchozí příjmy pouze v omezené míře. Čisté příjmy zaměstnance odcházejícího do důchodu v roce 2013, který celý život vydělával průměrnou mzdu, klesnou s odchodem do důchodu o 42 procent.
- Systém důchodového zabezpečení výrazně redistribuuje od seniorů s vyššími příjmy k těm s nižšími. Například starobní důchod muže-zaměstnance s dvojnásobkem průměrné mzdy v ekonomice odpovídá 41 % jeho předchozí čisté mzdy, zatímco u zaměstnance s 50 % průměrné mzdy starobní důchod odpovídá 85 % čisté mzdy.
- Pro vývoj výše důchodu v následujících letech po odchodu do důchodu je klíčové nastavení valorizace. Ta v současnosti udržuje reálnou kupní sílu během života v důchodu, ale obvykle zaostává za průměrným růstem reálných mezd. Zaostává přitom tím více, čím vyšší je nástupní starobní důchod.
- Nastavení důchodového systému relativně efektivně chrání české důchodce před pádem pod hranici chudoby. Sedmiprocentní podíl seniorů nad 65 let pod touto hranicí je čtvrtý nejnižší v EU. Důchodový systém ale většinu důchodců neochrání před výrazným poklesem životní úrovně.

Úvod

Penzijní systém hraje zásadní roli při udržení předchozí životní úrovně důchodců. Členské státy EU se zavázaly nastavit pravidla tak, aby při zohlednění pravidel solidarity a finanční udržitelnosti zajistily důchodcům životní úroveň adekvátní jejich předchozím příjmům.¹ Vzhledem k nastavení českého důchodového systému je to právě první pilíř sociálního zabezpečení, který musí v současné době zajistit životní úroveň důchodců po odchodu do důchodu.

Tato studie shrnuje příjmovou situaci českých důchodců a nastiňuje možnosti změn, které by mohly změnit jejich finanční situaci. Změny se týkají nastavení ve třech oblastech důchodového zabezpečení: 1) pracovní výdělek v důchodovém věku, 2) výše nástupního důchodu, 3) mechanismus průběžného zvyšování důchodů – valorizace. Je na politických stranách, aby občanům před volbami předestřely, jaká opatření budou po nich prosazovat. V závěru proto formulujeme klíčové otázky ohledně zajištění životní úrovně důchodců.

Současný důchodový systém sice volá po komplexním zhodnocení a přenastavení státního důchodového pojištění a soukromého spoření, ale efekty případných změn nemohou zásadním způsobem ovlivnit příjmy v důchodu u současných důchodců nebo seniorů několik let před důchodem. Například změny důchodového věku musí být pozvolné a stát nemůže měnit důchodový věk u seniorů několik let před vstupem do důchodu. Stejně tak změny v systému důchodového spoření se projeví u jednotlivců, kteří v novém systému uspoří dostatečné úspory. Komplexním reformám důchodového systému, které se mohou projevit až s výrazným zpožděním, se ale v této studii záměrně nevěnujeme.

1. Práce v důchodovém věku

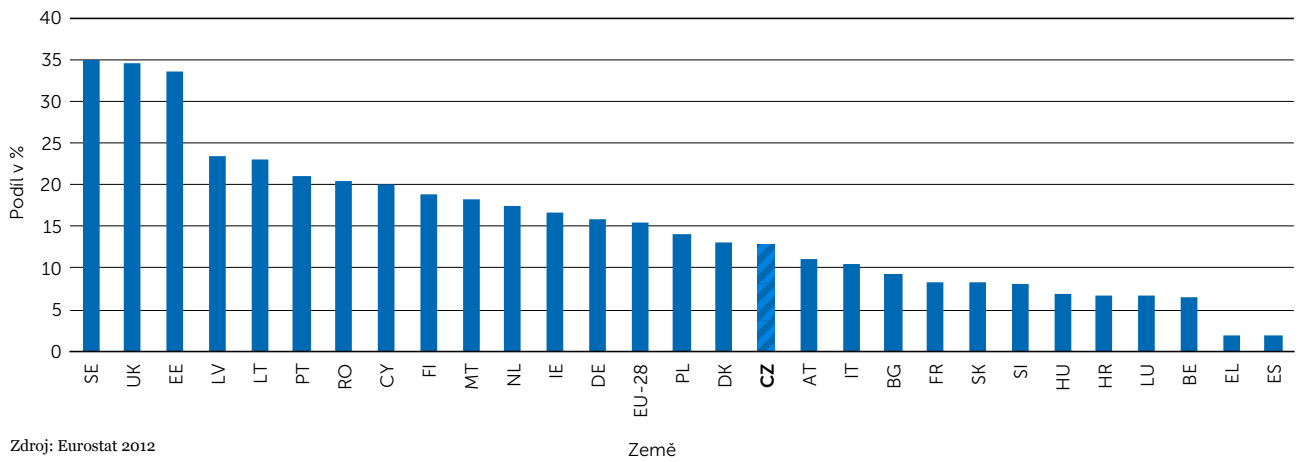
- Pro stát, seniory i společnost je výhodné, pokud senioři pracují i po dosažení důchodového věku. Seniorům se díky výdělečné činnosti zvýší životní úroveň. Vyšší zaměstnanost seniorů znamená zvýšení příjmů veřejných rozpočtů formou daní, pojistných odvodů a snížení výdajů na sociální dávky. Zapojení pouhých pěti procent neaktivních důchodců na trhu práce by zvýšilo příjmy veřejných rozpočtů, i kdyby se všem pracujícím důchodcům snížily odvody o 6,5 procentního bodu (Šatava, 2015). Ekonomika zároveň s odchodem seniorů z trhu práce přichází o jejich cenné pracovní zkušenosti a lidský kapitál, jejichž využití je zásadní pro dlouhodobý ekonomický růst.
- V ČR pracuje pouze 13 % lidí v důchodovém věku. V EU v průměru pracuje seniorů více (15,5 %) a například ve skandinávských zemích jako Norsko, Švédsko, nebo Island je to dokonce až 35 %.² Každoročně přibližně 80 % českých seniorů odchází z práce do starobního důchodu pouze proto, že získali nárok na starobní důchod. Pouze 20 % seniorů odešlo do důchodu kvůli zhoršené zdravotní situaci, ztrátě zaměstnání nebo jiným překážkám v práci.³ (Graf 1 a Graf 2)

1 Council of EU ministers of employment and social affairs: The 2015 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU.

2 Council of EU ministers of employment and social affairs: The 2015 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU., str. 61.

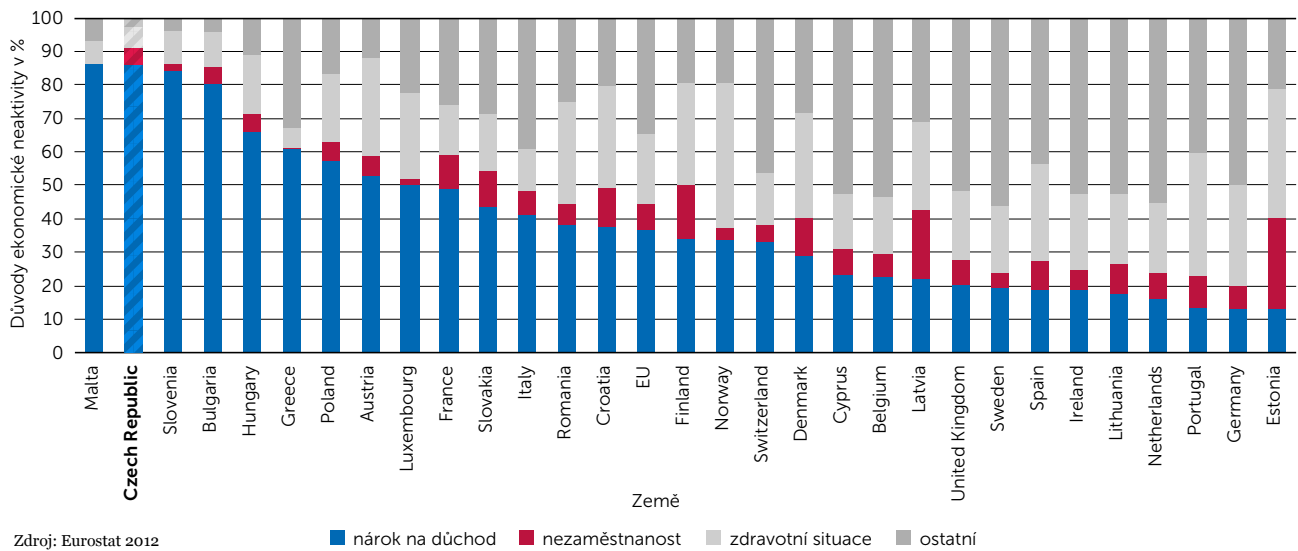
3 Šatava 2015: Pracovní aktivita po dosažení důchodového věku: Institucionální pobídky v České republice, IDEA studie využívající výběrové šetření SHARE.

Graf 1. Podíl pracujících starobních důchodců

Zdroj: Eurostat 2012

Graf 2. Důvody důchodců k odchodu z pracovního trhu

Zdroj: Eurostat 2012

■ nárok na důchod ■ nezaměstnanost ■ zdravotní situace ■ ostatní

- Vývoj posledních dvou dekad ukázal, že český trh práce je dlouhodobě schopen pracovní sílu seniorů dobře absorbovat. Počet ekonomicky aktivních seniorů mezi 50 a 64 lety se od roku 1996 v důsledku růstu důchodového věku zvýšil o 20 %.⁴ Jejich míra ekonomické aktivity dokonce již překonala míru ekonomické aktivity v celé populaci. Navzdory tomu se míra nezaměstnanosti seniorů od roku 1996 neustále pohybuje pod celostátním průměrem.
- Senior při dovršení důchodového věku v současném systému může (ale nemusí) pokračovat ve výdělečné činnosti. Pokud se rozhodne pokračovat v práci, musí on i zaměstnavatel odvádět z výdělků sociální a zdravotní pojistné a daň z příjmu fyzických osob, stejně jako osoby v předdůchodovém věku. Paralelně s výdělečnou činností senior může (ale nemusí) pobírat poloviční, nebo plný starobní důchod. Navýšení budoucích důchodů seniora za dodatečný rok práce je nejnižší při pobírání plného důchodu s nejvyšší v případě, že důchod při práci nepobírá.
- Současný systém bonifikace práce v důchodovém věku české seniory k práci dostatečně nemotivuje. Pokud senior při ročním přesluhování nepobírá důchod, jeho budoucí měsíční důchod se zvýší přibližně o 7,6 %. Při přesluhování obětovaný důchod a odvedená pojistná a daně se seniorovi s průměrnou mzdou vrátí až za 28 let.⁵ Průměrný přesluhující muž však bude v důchodu žít pouze 21,3 roků.
- Empirická výzkumná zjištění ve světě ukazují, že bonifikace práce a její způsob v důchodovém věku má zásadní dopad na rozhodování seniorů o tom, zda budou pracovat.⁶
- Stát může zvýšit motivaci k práci v důchodovém věku následujícími změnami legislativy: **a)** zvýšením bonifikace práce v důchodovém věku a **b)** zpřehledněním bonifikace širší veřejnosti, jelikož většina seniorů v současnosti pravděpodobně netuší, zda a za jakých podmínek je pro ně výhodné pokračovat v práci v důchodovém věku.

4 Od roku 1996 se důchodový věk zvýšil o 3 roky u mužů a 5 let u žen s dvěma dětmi.

5 To způsobuje jak nízká bonifikace důchodu za přesluhování, tak vysoké daňové zatížení pracujících seniorů v důchodovém věku.

6 OECD, Pension at Glance 2011, str. 49 a 54, Gruber a Wise 1999, Blöndal a Scarpetta 1999 nebo Duval 2003. Studie Gruber a Wise 1999.

- Bonifikaci práce v důchodovém věku lze realizovat dvěma způsoby: (i) Snížením daňového respektive odvodového zatížení práce, (ii) Výraznější bonifikací důchodů za přesluhování. Oba způsoby motivují seniory v důchodovém věku k práci, každý však jiným způsobem. Snížení daňového zatížení okamžitě zvýší čistý výdělek, což pravděpodobně více motivuje seniory k práci než bonifikace budoucích důchodů. Oproti tomu bonifikace důchodů za přesluhování zvyšuje příjmy seniorů až v budoucnu, ale zato dlouhodobě. Vyšší příjmy tedy budou mít i v době, kdy si již pravděpodobně nebudou moci přivydělávat.

2. Výše nástupního starobního důchodu

- Na životní úroveň při přechodu z výdělečné činnosti do důchodu má v současnosti zásadní vliv nastavení výpočtu nástupního starobního důchodu. Výši nástupního důchodu určuje především doba předchozího pojištění⁷ a to, zda již dosáhl tzv. statutárního důchodového věku. Mnohem menší roli hraje výše předchozích výdělků, ze kterých se odvádělo pojistné.
- Kupní síla průměrného seniora⁸ okamžikem odchodu do důchodu z měsíce na měsíc skokově klesne. Rozdíl mezi nástupním starobním důchodem a předchozí čisté mzdy představuje v současné ČR v průměru 42 %, což je pokles ve srovnání se zeměmi EU relativně vysoký (Graf 3).
- Rozdíly v počátečních důchodech jsou díky výrazné nivelizaci ve výpočtu důchodů v ČR poměrně malé. Například počáteční důchod muže-zaměstnance s dvojnásobkem průměrné mzdy v ekonomice⁹ odpovídá 41 % jeho předchozí čisté mzdy (tzv. náhradový poměr). Zaměstnanec na polovině průměrné mzdy má náhradový poměr 85 %, tedy mnohem vyšší. Vysoká míra nivelizace počátečních důchodů umožňuje držet příjmy více jak 92 % českých seniorů nad 65 let nad hranicí relativní příjmové chudoby. Nižší podíl seniorů nad 65 let pod hranicí chudoby než ČR vykazují pouze tři státy EU (Graf 4 a Graf 5 .
- Mezi demografickými skupinami důchodců existují rozdíly. Například průměrné nástupní důchody žen jsou oproti mužům nižší o 13,5 %.¹⁰ K rozdílu přispívá nižší důchodový věk žen, vyšší výskyt nezaměstnanosti a nižší výděly žen. Osoby samostatně výdělečně činné mají oproti zaměstnancům nástupní důchod také nižší a to v průměru o 13 %.¹¹ Odvody pojistného a starobní důchody vypočtené pouze z poloviny „zisku“ jsou příčinou nízkých důchodů OSVČ a dochází tak redistribuci od zaměstnanců k OSVČ s jinak stejnou pracovní historií. Je třeba zdůraznit, že dokumentované rozdíly v nástupních důchodech by byly vyšší, pokud by důchodový systém výrazně nepřerozděloval od bohatších k chudším.

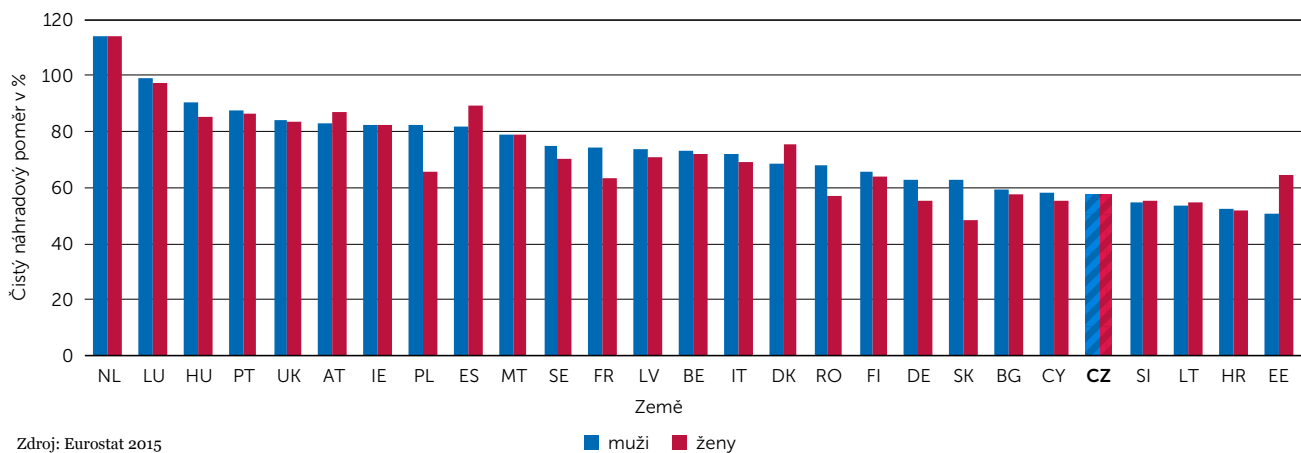
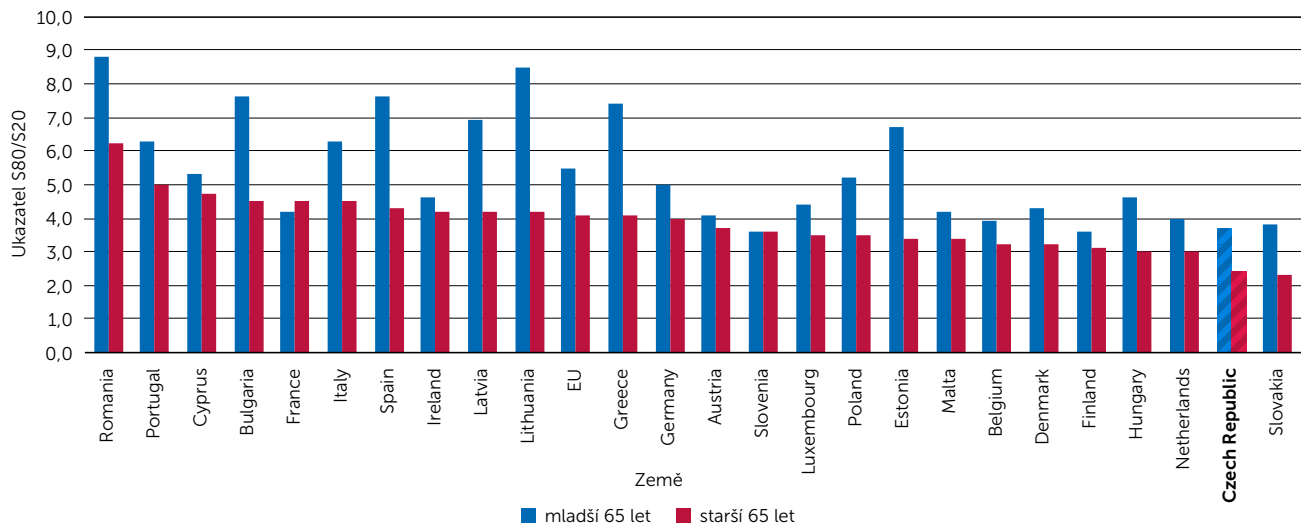
7 Do doby pojištění se vedle období výdělečné činnosti započítávají i nejrůznější období, kdy senior nebyl výdělečně činný.

8 Předpokládáme, že průměrný senior před odchodem do důchodu, respektive po něm, nemá jiné pravidelné příjmy než čistý výdělek, respektive starobní důchod. Starobní důchod jako jediný pravidelný zdroj příjmů uvádí například většina důchodců ve výběrovém šetření SILC.

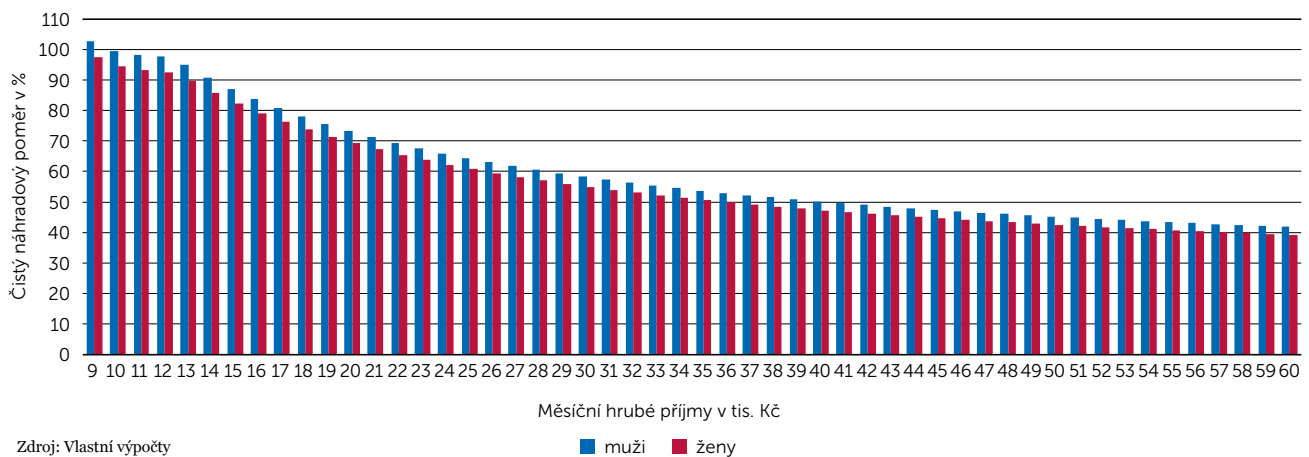
9 A dobou pojištění vypočtenou z průměrné doby zaměstnání, kterou pro ČR uvádí The 2015 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU.

10 Výše rozdílu vychází z výpočtu nástupního důchodu pro muže a ženu s dvěma dětmi, kteří a) dosáhnou důchodový věk v roce 2017, b) odejdou do důchodu při dosažení důchodového věku, c) dosáhnou průměrnou doby pojištění pro muže a ženy, kterou pro muže, respektive ženy v ČR uvádí The 2015 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU a d) v průměru během života pobírali průměrnou mzdu mužů, respektive žen v ekonomice.

11 Výše rozdílu vychází z výpočtu nástupního důchodu pro zaměstnaného a samostatně výdělečně činného muže a) dosáhnou důchodový věk v roce 2017, b) odejdou do důchodu při dosažení důchodového věku, c) dosáhnou doby pojištění, kterou jako průměrnou pro muže v ČR uvádí The 2015 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU a d) v průměru během života pobírali průměrnou mzdu mužů, v ekonomice. U samostatně výdělečně činného muže předpokládáme, že byl samostatně výdělečně činný od roku 1996.

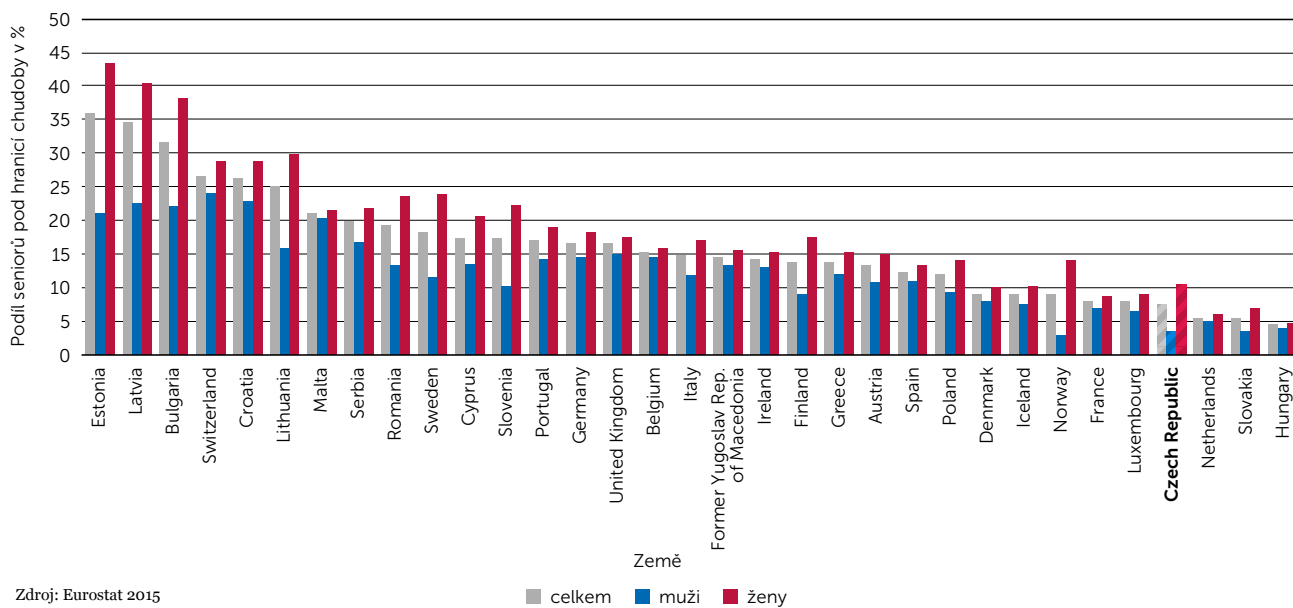
Graf 3. Čisté náhradové poměry v roce 2013**Graf 4. Příjmová nerovnost – ukazatel S80/S20**

Poznámka: Ukazatel S80/S20 vyjadřuje podíl součtu všech příjmů 20 procent nejbohatších a součtu všech příjmů u 20 procent nejchudších. Například ukazatel S80/S20 je pro seniory nad 65 let je v Rumunsku rovný šesti. To znamená, že součet příjmů 20 procent nejbohatších osob nad 65 let zde byl šestkrát vyšší než součet příjmů 20 procent nejchudších.

Graf 5. Vývoj čistého náhradového poměru s měsíční hrubou mzdou

- Případné změny nástupních důchodů mohou sledovat dva cíle: (i) prosté zvýšení důchodů a (ii) změna míry přerozdělování mezi jednotlivými skupinami důchodců.
- V případě prostého zvýšení nástupních důchodů (například plošné zvyšování) je nutné zejména zajistit finanční udržitelnost důchodového systému. Ten přitom dlouhodobě trpí deficitem, a to i přes zvýšení jeho příjmů o část příjmů z daně z přidané hodnoty.¹²
- Při změně přerozdělování je pak nutné zvažovat to, že pokud jednu korunu jednomu seniorovi stát dá, musí ji jinému vzít. Pokud se zvýší důchody těm relativně bohatším, musí se snížit důchody těm relativně chudším. Jejich příjmy se pak snadno mohou propadnout pod hranici relativní příjmové chudoby. Naopak, při zvýšení nástupních důchodů těch relativně chudších na úkor nástupních důchodů bohatších se životní úroveň bohatších důchodců s odchodem do důchodu propadne ještě více než v současnosti. To může snížit ochotu platit vysoké odvody z mezd na sociální pojištění (Graf 6)

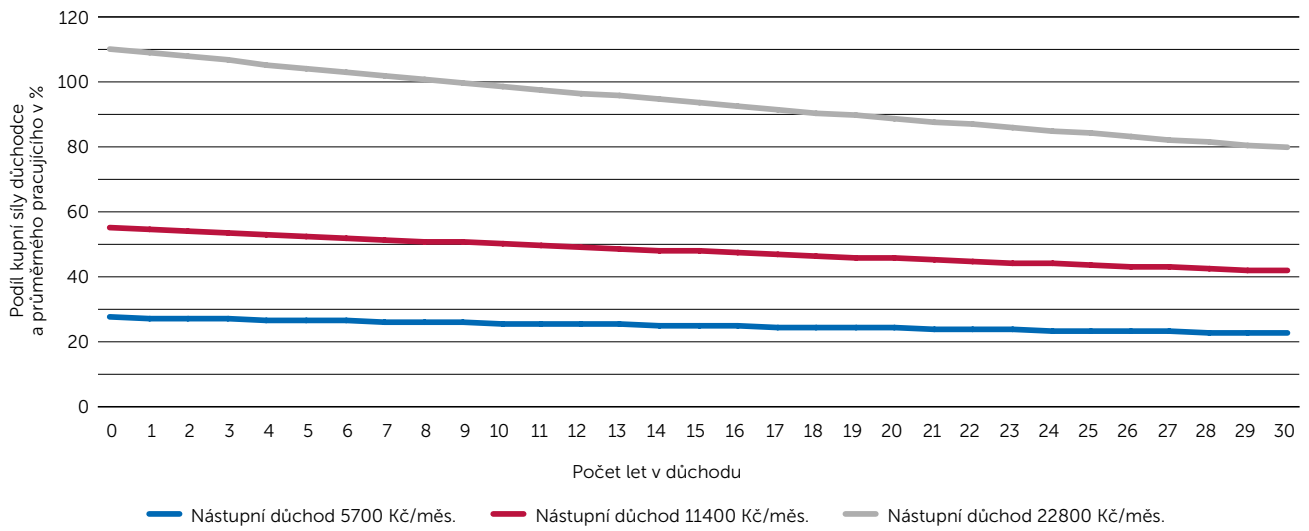
12 Výši deficitů uvádí Pojistně matematická zpráva důchodového pojištění, str. 22 a 23.

Graf 6. Riziko relativní příjmové chudoby seniorů nad 65 let

3. Valorizace

- V minulosti přiznané nástupní důchody se zvyšují podle pravidel valorizace. Systém valorizace je tak určující pro udržení životní úrovně důchodců. Současný mechanismus valorizace seniorům plně kompenzuje růst spotřebních cen. Ten je však měřen pro průměrnou domácnost. Spotřební koš průměrné domácnosti však nemusí být stejný jako spotřební koš domácnosti důchodců. V minulosti již bylo zaznamenáno, že růst cen spotřebního koše důchodců byl vyšší než u spotřebního koše průměrné domácnosti zejména kvůli deregulaci nájemného.
- Nastavení valorizace zvyšuje rozdíly mezi životní úrovní důchodců a pracujících, protože důchody se kromě růstu cen od roku 2018 valorizují pouze o polovinu růstu reálných mezd. Rozdíly mezi průměrnými příjmy seniorů a průměrnou čistou mzdou v ekonomice se tak zvyšují s dobou, kterou senioři stráví v důchodu. Například příjmy seniora, který dnes odejde do důchodu s průměrným důchodem, odpovídají 55 % průměrné čisté mzdy v ekonomice. Za 20 let však bude jeho důchod odpovídat pouze 45 %.
- Růst důchodů zaostává za růstem mezd tím více, čím vyššího věku se důchodce dožije a čím vyšší je jeho nástupní důchod. U důchodce s průměrným nástupním důchodem klesne během 30 let v důchodu kupní síla v porovnání s kupní silou průměrného pracujícího o 13,4 procentního bodu, zatímco u toho, co se dožije pouze poloviny, klesne o 7,3 procentního bodu (Graf 7)
- Kupní síla nástupního důchodu na úrovni dvojnásobku průměrného důchodu v porovnání s kupní silou průměrné mzdy klesne po dvaceti letech o 21,5 procentních bodů. Naopak seniorovi s nástupním důchodem na úrovni pouhé poloviny průměrného důchodu tento pokles představuje pouze o 3,4 procentního.¹³
- Současné nastavení valorizace také plně nezaručuje mezigenerační solidaritu mezi důchodci a pracujícími. Generace důchodců, které například pracovaly převážně v období nízkého růstu mezd a vysoké nezaměstnanosti, mají nízké důchody po celý zbytek života. Naopak generace, které měly to štěstí a pracovaly v období delší konjunktury, měly vysoké výdělky a pak i důchody po celý zbytek života.
- Je třeba zdůraznit, že příjmy důchodců díky valorizaci v drtivé většině případů dosud zůstávají nad hranicí relativní příjmové chudoby. Pod hranici relativní příjmové chudoby nejčastěji padají starší ženy důchodkyně po smrti partnera, jelikož přijdou o jeden příjem, ale významná část jejich nákladů (na příklad na bydlení) zůstává stejná.

13 Výpočty předpokládají 4% růst nominálních mezd a 2% inflaci.

Graf 7. Vývoj kupní síly důchodce oproti kupní síle prům. pracujícího dle počtu let v důchodu

Zdroj: Vlastní výpočty

Jak politici mohou ovlivnit příjmy v důchodu u generací současných padesátníků a starších

Způsobů, jak zvýšit čisté příjmy v důchodu u současných padesátníků a starších je celá řada. Jde o změny v oblasti práce v důchodovém věku, ve výpočtu nástupního důchodu nebo v nastavení valorizace starobních důchodů. O případných změnách může rozhodovat pouze Parlament, a proto je na místě, aby politické subjekty své představy před volbami ozřejmily formou odpovědí na tyto otázky:

1. Práce v důchodu:

- 1.1. Budete prosazovat nějaké formy zvýšení finanční motivace k práci u seniorů v důchodovém věku?
- 1.2. Pokud ano, jaké nástroje preferujete: (i) Snížení zdanění práce (snížení pojistných nebo daně z příjmu fyzických osob), (ii) vyšší zohlednění práce v důchodovém věku.
- 1.3. Zaměříte případná opatření plošně na všechny seniory nebo jen na určité skupiny?
- 1.4. Budete preferovat změny, které více motivují k práci v důchodovém věku bez souběžného pobírání důchodů nebo ty změny, které motivují k práci při současném pobírání důchodu?

2. Nastavení nástupních důchodů:

- 2.1. Budete prosazovat změny ve stanovení výše nástupních důchodů a případně jaké?
- 2.2. Považujete změny výše nástupních důchodů jako nástroj pro všeobecné zvýšení příjmů důchodců nebo jako nástroj na zvýšení redistribuce mezi různými skupinami důchodců? Případně kterými?
- 2.3. U jakých skupin budoucích důchodců budete prosazovat změny? Budete se soustředit na současné pracující s nízkými, středními, nebo vyššími příjmy? Případně budou změny zacílené primárně na ženy, nebo samostatně výdělečně činné osoby? Jak velký pokles nebo nárůst důchodů budete u jednotlivých skupin důchodců prosazovat?

3. Nastavení valorizace

- 3.1. Považujete současné nastavení valorizace za nejvhodnější nebo preferujete nějakou alternativu?
- 3.2. Měla by se podle vás valorizace více než dnes akcentovat růst reálných mezd nebo třeba životních nákladů důchodců? Jaké změny v tomto smyslu preferujete?
- 3.3. Mělo by být tempo valorizace důchodu (v %) paušální nebo by se mělo lišit podle výše důchodu nebo situace seniora (například věk nebo ztráta manžela)?
- 3.4. O kolik procent byste zvýšili / snížili valorizaci důchodů u všech / vybraných skupin důchodců?

4. Další opatření

4.1. Navrhujete jiná opatření, která by změnila výši důchodů u současných důchodců nebo u seniorů, kteří do důchodu odejdou v následujících pěti letech?

5. Financování navrhovaných změn:

5.1. Jak budou navrhované změny financovány? Opatření zvyšující výdaje na důchody budou financovány dalšími opatřeními, které (i) naopak sníží jiné výdaje systému důchodového zabezpečení, (ii) zvýší příjmy systému důchodového zabezpečení nebo (iii) zvýší deficit důchodového účtu, respektive veřejných rozpočtů? Jaká konkrétní opatření pro zajištění financování navrhovaných změn případně navrhuje?

Zdroje:

Šatava, 2015: [Pracovní aktivita po dosažení důchodového věku: Institucionální pobídky v České republice](#), IDEA studie

Bakalová, Boháček, Münich 2015: [Komparativní studie věku odchodu do důchodu v České republice](#)

Schneider, Šatava, 2013: [Dopady reformy I. Důchodového pilíře po roce 1996 na starobní důchody jednotlivců](#)

Šatava, 2013: [Dopad rozvodu na příjmy v důchodu](#)

Jurajda, Šatava, 2014: [Budete mít nárok na důchod?](#)

Šatava, 2016: [Vliv mateřství na výši starobního důchodu](#)

Janský, Münich, 2012: [Co když vláda nebude valorizovat důchody? První odhady dopadů na relativní chudobu v ČR](#)

Dušek, Kališková, Münich, 2013: [Kdo a kolik odvádí do společné kasy? Zdanění příjmů ze zaměstnání a podnikání v českém systému](#)

Dušek, Šatava, 2013: [Zdanění vysokých příjmů: Reforma za reformou](#)

Dušek, Šatava, 2015: [Zdanění vysokopříjmových osob v České republice: IDEA pro reformu](#)

Ostatní zdroje:

Blöndal a Scarpetta, 1999: [The Retirement Decision in OECD Countries](#)

Council of EU ministers of employment and social affairs: [The 2015 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU](#)

Duval, 2003: [The Retirement Effects of Old-Age Pension and Early Retirement Schemes in OECD Countries](#)

Gruber, Wise, 1999: [Social Security and Retirement around the World](#)

MPSV, 2014: [Pojistně matematická zpráva o důchodovém pojištění](#)

OECD, 2011, [Pensions at a Glance](#)

OECD, 2015: [Pensions at a Glance](#)

Předchozí publikace

- Květen 2017: Klára Kalíšková. „*IDEA PRO VOLBY 2017, Podpora rodin s dětmi: daně, dávky a veřejné služby*“
- Květen 2017: Vít Macháček, Martin Srholec. „*Pod pokličkou Beallových seznamů*“
- Březen 2017: Libor Dušek. „*Přísnější tresty za vraždy? Vyhodnocení dopadů legislativního návrhu*“
- Březen 2017: Štěpán Jurajda, Stanislav Kozubek, Daniel Münich, Samuel Škoda. „*Ženy a muži v českém výzkumu: publikační výkon, produktivita, spoluautorství a trendy*“
- Únor 2017: Matthias Doepke, Fabian Kindermann, překlad Ondřej Lukáš, Filip Pertold. „*Proč ženy v Evropě nechtějí mít více dětí?*“
- Prosinec 2016: Lukáš Rečka, Milan Ščasný. „*80% snížení emisí skleníkových plynů: analýza vývoje energetiky České republiky do roku 2050*“
- Prosinec 2016: Iva Zvěřinová, Milan Ščasný, Mikolaj Czajkowski a Eva Kyselá. „*Výzkum preferencí obyvatel pro klimatické politiky: Podporují Češi, Poláci a Britové jejich zavedení?*“
- Prosinec 2016: Daniel Münich a Samuel Škoda. „*Světové srovnání českých a slovenských časopisů podle indikátorů Impact Factor (IF) a Article Influence Score (AIS)*“
- Prosinec 2016: Jiří Šatava. „*Daňový systém snižuje motivaci matek s menšími dětmi k práci: Doporučení a jeho vyhodnocení*“
- Prosinec 2016: Ján Palguta, Martin Srholec. „*Stimulují přímé dotace soukromé výdaje firem na VaV? Metoda regresní diskontinuity*“
- Listopad 2016: Vít Macháček a Martin Srholec. „*Transfer znalostí do praxe podnikajícími akademiky v České republice*“
- Listopad 2016: Vít Macháček, Martin Srholec. „*Predátorské časopisy ve Scopusu*“
- Listopad 2016: Vít Macháček, Tereza Hrtúsová. „*Brexit vylepší vyjednávací pozici velkých států v Radě EU. Nejvíce posílí Polsko*“
- Říjen 2016: Ján Palguta. „*Konkurence politických uskupení v obecních zastupitelstvech a veřejné zakázky*“
- Září 2016: Daniel Münich, Vladimír Smolka. „*Platy českých učitelů zůstávají velmi nízké*“
- Srpen 2016: Štěpán Jurajda, Stanislav Kozubek, Daniel Münich, Samuel Škoda. „*Medzinárodné porovnanie kvality publikačného výkonu vedných odborov na Slovensku*“
- Červenec 2016: Jiří Šatava. „*Vliv mateřství na výši starobního důchodu*“
- Červenec 2016: Ján Palguta. „*Dárci politických stran na trhu veřejných zakázek*“
- Červen 2016: Štěpán Jurajda, Stanislav Kozubek, Daniel Münich, Samuel Škoda. „*Národní srovnání vědeckého publikačního výkonu Akademie věd České republiky: kvantita vs. kvalita a spoluautorství*“
- Červen 2016: Petr Janský, Filip Pertold, Jiří Šatava. „*Rozvody a příjmy žen v České republice: první zjištění v České republice na základě individuálních dat*“
- Květen 2016: Štěpán Jurajda, Stanislav Kozubek, Daniel Münich, Samuel Škoda. „*Oborová publikační výkonnost pracovišť výzkumných organizací v České republice v letech 2009–2013*“
- Květen 2016: Petr Janský, Klára Kalíšková, Daniel Münich. „*Dopad daní a dávek na příjmovou nerovnost a relativní chudobu v České republice*“
- Duben 2016: Miroslava Federičová, Filip Pertold, Michael L. Smith. „*Sebedůvěra třídy a soutěž spolužáků o osmiletá gymnázia*“
- Březen 2016: Jiří Šatava. „*Podpora rodin s dětmi prostřednictvím daňově dávkového systému*“
- Březen 2016: Ján Palguta, Filip Pertold. „*K čemu vede (ne)transparentnost veřejných zakázek?*“
- Březen 2016: Klára Kalíšková, Daniel Münich, Filip Pertold. „*Veřejná podpora míst ve školkách se vyplatí: Analýza výnosů a nákladů*“
- Únor 2016: Filip Pertold. „*Přechod na střední školu, pití alkoholu a vliv vrstevníků na kouření mládeže*“

- Leden 2016: Štěpán Jurajda, Stanislav Kozubek, Daniel Münich, Samuel Škoda. „*An International Comparison of the Quality of Academic Publication Output in the Czech Republic*“
- Prosinec 2015: Libor Dušek, Jiří Šatava. „*Zdanění vysokopříjmových osob*“
- Prosinec 2015: Libor Dušek. „*Hrozí opět přeplnění věznic? Predikce počtu vězňů v České republice*“
- Prosinec 2015: Štěpán Jurajda, Stanislav Kozubek, Daniel Münich, Samuel Škoda. „*Mezinárodní srovnání kvality publikačního výkonu vědních oborů v České republice*“
- Listopad 2015: Mariola Pytliková. „*Rozdíly ve výši výdělků ve vztahu k mateřství a dítěti v rodině*“
- Listopad 2015: Klára Kalíšková. „*Skills Mismatches in the Czech Republic*“
- Listopad 2015: Jiří Šatava. „*Pracovní aktivita po dosažení důchodového věku: Institucionální pobídky v České republice*“
- Říjen 2015: Alena Bičáková, Klára Kalíšková. „*Od mateřství k nezaměstnanosti: Postavení žen s malými dětmi na trhu práce*“
- Září 2015: Jiří Šatava. „*Working Beyond Pensionable Age: Institutional Incentives in the Czech Republic*“
- Září 2015: Jana Bakalová, Radim Boháček, Daniel Münich. „*Komparativní studie věku odchodu do důchodu v České republice*“ (česká verze studie „*A Comparative Study of Retirement Age in the Czech Republic*“ z června 2015)
- Září 2015: Štěpán Jurajda, Daniel Münich. „*Oborová publikační výkonnost výzkumných pracovišť v České republice v letech 2008-2012*“ (studie obsahuje interaktivní internetový nástroj, pomocí kterého je možné zvolit obor či pracoviště a zobrazit řazení pracovišť dle preferovaného ukazatele)
- Září 2015: Daniel Münich, Mária Perignáthová, Lucie Zapletalová, Vladimír Smolka. „*Platy učitelů českých základních škol: setrvale nízké a neatraktivní*“
- Srpen 2015: Jan Švejnar. „*Miliardáři versus lidé / Billionaires versus People*“
- Červen 2015: Jana Bakalová, Radim Boháček, Daniel Münich. „*A Comparative Study of Retirement Age in the Czech Republic*“ (v angl. jazyce, srovnávací studie věku odchodu do důchodu v České republice)
- Květen 2015: Josef Montag, Lucie Zapletalová. „*Bodový systém a jeho vliv na počet smrtelných nehod*“
- Březen 2015: Vojtěch Bartoš. „*(Ne)diskriminace žen při žádosti o zaměstnání v důsledku mateřství: Experiment*“
- Prosinec 2014: Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová. „*Společným zdaněním k nižší zaměstnanosti žen*“
- Říjen 2014: Ágota Scharle. „*Co s ekonomickou neaktivitou v zemích Visegrádu?*“
- Říjen 2014: Štěpán Jurajda, Daniel Münich, Lucie Zapletalová. „*Vliv informací z volebních lístků na výsledky obecních a krajských voleb*“
- Srpen 2014: Matěj Bajgar, Petr Janský. „*Regionální rozdíly v kupní síle: Ceny, platy, mzdy a důchody*“
- Červenec 2014: Štěpán Jurajda, Jiří Šatava. „*Budete mít nárok na důchod?*“
- Červen 2014: Daniel Münich, Miroslava Federičová. „*Učení mučení, nebo škola hrou? Srovnání oblíbenosti školy a matematika pohledem mezinárodního šetření*“
- Červen 2014: Petr Bouchal, Petr Janský. „*Státní úředníci: Kolik jich vlastně je, kde a za kolik pracují?*“
- Květen 2014: Klára Kalíšková, Daniel Münich. „*Komu pomůže navrhované zvýšení slevy na dani na dítě?*“
- Březen 2014: Vilém Semerák. „*Česká ekonomika pokračuje v růstu i v roce 2014*“
- Březen 2014: Miroslava Federičová, Daniel Münich. „*Příprava na osmiletá gymnázia: velká žákovská steeplechase*“
- Březen 2014: Klára Kalíšková. „*Ženy v českém finančním sektoru 1994–2012: nové pracovní příležitosti pro mladé a vzdělané*“
- Prosinec 2013: Daniel Münich, Tomáš Protivínský. „*Dopad vzdělanosti na hospodářský růst: ve světle nových výsledků PISA 2012*“
- Prosinec 2013: Libor Dušek, Jiří Šatava. „*Zdanění vysokých příjmů, reforma za reformou...*“
- Prosinec 2013: Libor Dušek, Klára Kalíšková, Daniel Münich. „*Kdo a kolik odvádí do společné kasy? Zdanění příjmů ze zaměstnání a podnikání v českém systému*“

- Říjen 2013: Libor Dušek, Klára Kalíšková, Daniel Münich. „*Co by od roku 2015 přinesla již schválená reforma přímých daní?*“
- Září 2013: Jiří Šatava. „*Dopad rozvodu na příjmy v důchodu*“
- Červen 2013: Ondřej Schneider, Jiří Šatava. „*Důchodový systém: scénáře budoucího vývoje*“
- Květen 2013: Ondřej Schneider, Jiří Šatava. „*Dopady reformy I. důchodového pilíře po roce 1996 na starobní důchody jednotlivců*“
- Květen 2013: Petr Janský. „*Účastníci penzijního připojištění*“
- Duben 2013: Martin Gregor. „*Může záporný hlas ve volebním systému se dvěma mandáty zvýšit kvalitu kandidátů?*“
- Březen 2013: Pavel Hait, Petr Janský. „*Kdo je nejvíce zasažen růstem cen? Rozdíly v inflaci pro různé domácnosti*“
- Prosinec 2012: Vilém Semerák. „*Zachrání Čína české exporty? Studie*“
- Listopad 2012: Petr Janský. „*Odhady dopadů změn DPH na domácnosti: porovnání dvou možných scénářů od roku 2013*“
- Říjen 2012: Pavla Nikolovová, Ján Palguta, Filip Pertold, Mário Vozár. „*Veřejné zakázky v ČR: Co říkají data o chování zadavatelů?*“
- Říjen 2012: Ondřej Schneider. „*Jaký důchod nás čeká? Alternativy vývoje státního průběžného důchodového systému*“
- Říjen 2012: Ondřej Schneider, Jiří Šatava. „*Český důchodový systém na rozcestí: Pro koho je výhodný přechod do druhého pilíře?*“
- Září 2012: Vilém Semerák. „*Dopady makroekonomického vývoje ČR na krajské úrovni: možnosti pro aktivní hospodářskou politiku*“ (studie pro potřeby Ekonomické rady Asociace krajů ČR)
- Září 2012: Vilém Semerák, Jan Švejnar. „*Možnosti pro aktivní hospodářskou politiku na krajské úrovni*“ (studie pro potřeby Ekonomické rady Asociace krajů ČR)
- Září 2012: Petr Janský, Zuzana Řehořová. „*Česká pomoc rozvojovým zemím: nejen finanční rozvojová spolupráce*“
- Září 2012: Petr Janský, Zuzana Řehořová. „*The Commitment to Development Index for the Czech Republic*“ (výzkumný článek)
- Září 2012: Daniel Münich, Jan Straka. „*Být či nebýt učitelem: platy českých učitelů pohledem nákladů ušlých příležitostí a širší souvislosti*“
- Srpen 2012: Štěpán Jurajda, Daniel Münich. „*Kde se v ČR dělá nejlepší výzkum*“
- Srpen 2012: Libor Dušek. „*Kde hledat příčiny přeplněných věznic*“
- Červen 2012: Daniel Münich, Petr Ondko, Jan Straka. „*Dopad vzdělanosti na dlouhodobý hospodářský růst a deficity důchodového systému*“
- Květen 2012: Klára Kalíšková, Daniel Münich. „*Češsky: Nevyužitý potenciál země*“
- Duben 2012: Libor Dušek, Petr Janský. „*Očekávané dopady změn sazeb DPH na rozpočty krajů*“
- Březen 2012: Petr Janský, Daniel Münich. „*Co když vláda nebude valorizovat starobní důchody? První odhady dopadů na relativní chudobu důchodců v ČR*“
- Únor 2012: Ondřej Schneider. „*Rozpočtové instituce—evropské zkušenosti a aplikace na Českou republiku*“
- Únor 2012: Petr Janský, Ondřej Schneider. „*(Ne)udržitelnost (dluhu) veřejných financí*“
- Prosinec 2011: Vilém Semerák, Jan Švejnar. „*Evropská krize—Dopady měnové (dez)integrace na ČR*“
- Prosinec 2011: Vilém Semerák, Jan Švejnar. „*Evropská krize—Špatná a ještě horší řešení*“
- Prosinec 2011: Vilém Semerák. „*Evropská krize—Limity čínské podpory*“
- Srpen 2011: Ondřej Schneider. „*Důchodové systémy v Evropě: Reformují všichni*“
- Červenec 2011: Petr Janský, Klára Kalíšková. „*Jak sjednocení DPH kompenzovat rodinám s dětmi*“
- Květen 2011: Ondřej Schneider. „*Penzijní dluh: Břímě mladých*“
- Květen 2011: Libor Dušek, Ondřej Schneider. „*Poplatky penzijních fondů: Komentář*“

Duben 2011: Jan Hlaváč, Ondřej Schneider. „*Finanční výkonnost penzijních fondů ve střední Evropě: Proč jsou české fondy nejhorší?*“

Březen 2011: Libor Dušek, Petr Janský. „*Jak by sjednocení DPH na 17,5 % dopadlo na domácnosti a veřejné rozpočty*“

Březen 2011: Libor Dušek, Petr Janský. „*Přehled hlavních dopadů daňových změn na domácnosti a veřejné rozpočty*“

Únor 2011: Libor Dušek, Petr Janský. „*Jak by daňové změny dopadly na domácnosti a veřejné rozpočty*“

Únor 2011: Libor Dušek, Petr Janský. „*Dopady sjednocení sazeb DPH na 20 % na životní úroveň domácností*“

Prosinec 2010: Libor Dušek, Petr Janský. „*Odhad dopadů navrhovaných změn DPH na životní náklady domácností*“

Září 2010: Libor Dušek, Vilém Semerák, Jan Švejnar. „*Jak na státní rozpočet: Ekonomický přístup*“

Květen 2010: Libor Dušek, Vilém Semerák, Jan Švejnar. „*Jak inteligentně reformovat veřejné finance*“

Září 2009: Vilém Semerák, Jan Švejnar. „*New member countries' labour markets during the crisis. EU BEPA Policy Brief*“

<http://idea.cerge-ei.cz/publikace>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

This paper uses data from SHARE wave 4 release 1.1.1, as of March 28th 2013 or SHARE wave 1 and 2 release 2.5.0, as of May 24th 2011 or SHARELIFE release 1, as of November 24th 2010. The SHARE data collection has been primarily funded by the European Commission through the 5th Framework Programme (project QLK6-CT-2001-00360 in the thematic programme Quality of Life), the 6th Framework Programme (projects SHARE-I3, RII-CT-2006-062193, COMPARE, CIT5-CT-2005-028857, and SHARELIFE, CIT4-CT-2006-028812) and the 7th Framework Programme (SHARE-PREP, N° 211909, SHARE-LEAP, N° 227822 and SHARE M4, N° 261982). Additional funding from the U.S. National Institute on Aging (U01 AG09740-13S2, P01 AG005842, P01 AG08291, P30 AG12815, R21 AG025169, Y1-AG-4553-01, IAG BSR06-11 and OGHA 04-064) and the German Ministry of Education and Research as well as from various national sources is gratefully acknowledged (see www.share-project.org for a full list of funding institutions).

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy, CERGE.

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, v. v. i. as well as the Charles University, Center for Economic Research and Graduate Education.

IDEA PRO VOLBY 2017, Příjmy seniorů: práce, nástupní důchody a jejich valorizace

Studie 9 / 2017

© Jiří Šatava

Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.

ISBN 978-80-7344-415-0

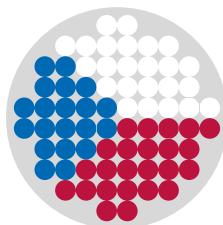
IDEA se v rámci Národohospodářského ústavu AV ČR. v. v. i.
podílí na aktivitách Strategie AV21

IDEA at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences
participates in the Strategy AV21 activities

IDEA PRO VOLBY 2017

Příjmy seniorů: práce, nástupní důchody a jejich valorizace

Studie Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA)

O IDEA

Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) je nezávislý think-tank zaměřující se na analýzu, vyhodnocování a vlastní návrhy veřejných politik. Doporučení IDEA vychází z analýz založených na faktech, datech, jejich nestranné interpretaci a moderní ekonomické teorii.

IDEA je think-tank Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. a vznikla z iniciativy a pod vedením prof. Jana Švejnara. Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i. (NHÚ - angl. zkratka EI) tvoří společné akademické pracoviště CERGE-EI spolu s Centrem pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy (angl. zkratka CERGE).

Principy fungování IDEA

1. Vytváření shody na základě intelektuální otevřenosti – přijímání volné soutěže myšlenek, otevřenost podnětům z různých částí světa, přehodnocování existujících stanovisek vzhledem k novým výzvám.
2. Využívání nejvhodnějších teoretických a praktických poznatků – snaha o rozvinutí postupů na základě nejlepších teoretických i praktických poznatků (z České republiky i ze zahraničí).
3. Zaměření aktivit na vytvoření efektivní politiky a strategie České republiky – doplňovat akademické instituce vytvářením podkladů efektivním a operativním způsobem.

Pokud chcete dostávat do své emailové schránky informace o připravovaných studiích a akcích IDEA, napište nám na idea@cerge-ei.cz

About IDEA

The Institute for Democracy and Economic Analysis (IDEA) is an independent think tank focusing on policy-relevant research and recommendations. IDEA recommendations are based on high quality data, objective evidence-based analysis, and the latest economic theories.

IDEA is a think tank at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences and is led by its founder, Prof. Jan Švejnar. The Economics Institute (EI) of the Czech Academy of Sciences forms part of a joint workplace, CERGE-EI, together with the Center for Economic Research and Graduate Education of the Charles University (CERGE).

IDEA's Working Principles

1. We build consensus on the basis of intellectual openness – we believe in a free competition of ideas, are open to initiatives from various parts of the world, and constantly review existing opinions in the light of new challenges.
2. We make use of the most appropriate theoretical and empirical findings, and strive to develop methods based on the best theoretical and practical knowledge (both from the Czech Republic and from abroad).
3. We focus on creating effective policy and strategy for the Czech Republic, complementing academic institutions by producing materials in a constructive, practical format.

If you would like to receive regular information about the latest IDEA studies and events please subscribe to our mailing list by contacting idea@cerge-ei.cz

<http://idea.cerge-ei.cz>